

Bedrijven InvesteringsZone

Kansen voor de gastvrijheidseconomie
in het buitengebied

LEI

WAGENINGEN UR

Bedrijven InvesteringsZone

Kansen voor de gastvrijheidseconomie
in het buitengebied

Inhoudsopgave

1	Inleiding	6
2	BIZ: opgedane ervaringen en mogelijkheden voor het buitengebied	10
2.1	Ontstaansgeschiedenis BIZ; op weg naar 1 januari 2015	11
2.2	Karakteristieken huidige BIZ voor binnensteden en industrieterreinen	11
2.3	Uitkomsten advies BIZ-buitengebied 2012	12
2.4	BIZ-buitengebied: hoe zou dat eruitzien?	13
3	BIZ-buitengebied procesmodel	16
4	BIZ-buitengebied rekentool	20
5	Slotbeschouwing	24
5.1	Conclusies	25
5.2	Aanbevelingen	26
Bijlage 1	Uitkomsten advies BIZ-buitengebied 2012	27
Bijlage 2	Casusbeschrijving Steenwijkerland en Súdwest-Fryslân	29

Inleiding

1

Aanleiding: investeren in het buitengebied is lonend voor de gastvrijheidssector

Voor de gastvrijheidssector in het buitengebied is de kwaliteit van de toeristisch-recreatieve infrastructuur en bijbehorende marketing belangrijk. Deze vaak gemeenschappelijk gebruikte voorzieningen zijn cruciaal om de beleving van natuur en landschap mogelijk te maken; nu en in de toekomst. De mens beleeft natuur en landschap op verschillende manieren, bijvoorbeeld voor recreatie en sporten of voor rust. De baten voor de regionale economie, afgeleid van deze voorzieningen, kunnen zowel lokaal, regionaal als nationaal in termen van werkgelegenheid, investeringen en sociale en economische spin-off, aanzienlijk zijn. Investeringen in de kwaliteit van recreatieve voorzieningen en infrastructuur heeft baten voor de gastvrijheidssector.

Doelstelling: groter maken van het investeringsbudget voor het buitengebied

Het onderzoek speelt in op de toenemende verantwoordelijkheid die ondernemers voelen voor de kwaliteit van het buitengebied. Die verantwoordelijkheid komt ook tot uitdrukking in investeringen door de ondernemers die op verschillende manieren kunnen worden georganiseerd zoals via gebiedsfondsen, revolverende fondsen enzovoort. Dit onderzoek is gericht op een relatief nieuwe mogelijkheid voor het buitengebied: de Bedrijven InvesteringsZone (BIZ). Een BIZ-buitengebied biedt ondernemers de mogelijkheid om gezamenlijke financiering en aanpak te organiseren. Hierbij wordt expliciet gemaakt wat onder die kwaliteitsverbetering wordt verstaan en is er sprake van het realiseren van een kwaliteit bovenop publieke taken waarvoor de overheid verantwoordelijk is. Hierdoor zal het BIZ-gebied een economische, landschappelijke en sociale impuls krijgen. Uiteindelijk beoogt het bedrijfsleven

dat door instelling van een BIZ-buitengebied er meer geld gegenereerd wordt voor de toeristische recreatieve infrastructuur en marketing. Dit kan in aanvulling op de huidige toeristenbelasting en forenzenbelasting gebeuren.

Probleemstelling: werken aan draagvlak voor een BIZ-buitengebied

Het ministerie van Economische Zaken¹ wilde binnen de geschetste context meer zicht hebben op de mogelijkheden van een BIZ als instrument om gezamenlijke investeringen door recreatieondernemers in het buitengebied mogelijk te maken. De uitkomsten van het Advies BIZ-buitengebied uit 2012 (De Blaeij et al., 2012) zijn door het ministerie van Economische Zaken als vertrekpunt genomen voor vervolgonderzoek in 2013. In deze rapportage zullen de onderstaande vragen worden beantwoord:

- Hoe kunnen ondernemers met behulp van de BIZ meer verantwoordelijkheid nemen ten aanzien van de kwaliteit van het buitengebied, de instandhouding en de financiering daarvan? En kan hiervoor een procesmodel worden gemodelleerd waarin te ondernemen stappen staan beschreven?
- Wat hebben ondernemers nodig om die verantwoordelijkheid te kunnen nemen? En in hoeverre kan hiervoor een rekentool ontwikkeld worden?
- Hoe kan de zoektocht naar de mogelijkheden van een BIZ-buitengebied vorm gegeven worden binnen een lerende omgeving voor de betrokken actoren in het buitengebied?

¹ Middels financiering vanuit het beleidsondersteunend onderzoek van het ministerie van EZ, thema Waarde van Groen, domein Natuur en Regio (BO-11-012-005).

Aanpak: deskresearch, interviews en bijeenkomsten

Dit onderzoek is gestart met een deskresearch. De uitkomsten van de deskresearch vormen de basis voor het beschrijven en analyseren van de casuïstiek. De casuïstiek wordt gevormd door discussies rondom investeringen in het buitengebied in de gemeenten Steenwijkerland en Súdwest-Fryslân. Binnen de twee gemeenten is gesproken met gemeenteambtenaren, wethouders en ondernemers. De op deze manier verkregen informatie is geanalyseerd en vormt de basis voor deze rapportage². Gedurende de uitvoering van het onderzoek heeft het projectteam op basis van voorlopige resultaten en inzichten presentaties gegeven op verschillende bijeenkomsten. De discussie naar aanleiding van de presentaties is verwerkt in deze rapportage.

² Ook de reacties van Saskia Bottcher en Catharina Klapwijk-van Dam (Ministerie van EZ) zijn in de rapportage meegenomen

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de ontstaans-geschiedenis van een BIZ en worden de karakteristieken bij toepassing voor binnensteden en industrieterreinen toegelicht. Vervolgens worden de mogelijkheden voor een BIZ-buitengebied geschetst en kort ingegaan op de uitkomsten van het BIZ-onderzoek uit 2012 (De Blaeij et al., 2012). Hoofdstuk 3 gaat over het BIZ-buitengebied procesmodel en hoofdstuk 4 over de BIZ-buitengebied rekentool. Beide instrumenten kunnen ingezet worden om te werken aan het draagvlak voor een BIZ-buitengebied. Deze rapportage eindigt met een slotparagraaf met daarin antwoorden op de gestelde vragen in de probleemstelling en een doorkijk naar 2014. In bijlage 1 staat een samenvatting van de belangrijkste uitkomsten uit het BIZ-onderzoek van 2012. In bijlage 2 wordt ingegaan op de casuïstiek in de gemeenten Steenwijkerland en Súdwest-Fryslân.

BIZ: opgedane
ervaringen en
mogelijkheden
voor het
buitengebied

2

WINKELWAGEN
Warenhuis
Droogisterij
Textiel
Huishoud art.
Speelgoed
strand art.
Papierwaren
Kado art.
Cranberry prod.

2.1 Ontstaansgeschiedenis BIZ; op weg naar 1 januari 2015

De Experimentenwet Bedrijven InvesteringsZones (BIZ) is per 1 mei 2009 in werking getreden. Het is een tijdelijk instrument tot en met 2014, met regels voor experimenten met een gebiedsgerichte bestemmingsheffing ten behoeve van aanvullende activiteiten van samenwerkende ondernemers mede in het publiek belang. De wet richt zich op de verbetering van de bedrijfsomgeving, zoals centrummanagement, winkelmanagement en parkmanagement of andere vormen van gebiedsmanagement.³ De Experimentenwet maakt het mogelijk dat ondernemers gezamenlijk kunnen investeren in een veilige, bereikbare en aantrekkelijke bedrijfsomgeving, waarbij alle ondernemers meebetalen. Het instrument dat hiervoor wordt ingezet, is een gebiedsgerichte (bestemmings)heffing binnen de openbare ruimte. De heffing wordt door de gemeente op verzoek van de ondernemers ingesteld, indien er aantoonbaar voldoende draagvlak bij de ondernemers aanwezig is.

Tot eind 2011 was het nog mogelijk om in het kader van de bovengenoemde experimenten-wet een Bedrijven InvesteringsZone (BIZ) op te richten. Eind 2011 waren er 112 BIZ's opgericht, 70-80% in winkelgebieden en de rest op bedrijventerreinen. De Experimentenwet is in 2012 geëvalueerd en de evaluatie heeft geleid tot aanpassing op enkele punten. De overheid wil het experiment met de BIZ permanent maken. Het streven is om het vanaf 1 januari 2015 weer mogelijk te maken om een nieuwe BIZ op te richten.

Mechanismen die in meer of mindere mate vergelijkbaar

³ Zie voor een uitgebreide evaluatie Berndsens, R., H. Doornbos, M. van Vliet en F. Maas (2012) *Evaluatie Experimentenwet Bedrijven InvesteringsZones (BIZ)*. Berenschot

zijn met de BIZ worden ook in het buitenland al met succes toegepast, zoals de Business Improvement District (BID) laat zien. Een van de eerste voorbeelden stamt uit Canada en de Verenigde Staten in de jaren zeventig.⁴ In Engeland werd rond 2003-2004 wetgeving ontwikkeld om BID's mogelijk te maken. Er zijn BID's die variëren in budget van enkele duizenden euro's tot miljoenen. Een BIZ eindigt wanneer de maximale looptijd van vijf jaar is verlopen. Eerder beëindigen kan, wanneer dat bij aanvang is vastgelegd of wanneer het draagvlak bij ondernemers wegvalt.

2.2 Karakteristieken huidige BIZ voor binnensteden en industrieterreinen

Een BIZ in de huidige praktijk voor winkelgebieden en industrieterreinen kan getypeerd worden aan de hand van de uit te voeren activiteiten en organisatievorm, het gekozen gebied, de bijdrage die betaald moet worden en het draagvlak bij ondernemers (zie ook box 2.1).

De activiteiten die vallen onder een BIZ zijn extra boven op de taken die een gemeente al heeft ten aanzien van de openbare ruimte (ook wel publieke taak genoemd). In de praktijk kunnen de taken bijvoorbeeld in een soort Service Level Agreement (SLA) vastgelegd worden. In de uiteindelijke organisatievorm ligt het niet altijd voor de hand dat de gemeente daar een plaats in heeft. Immers, een BIZ is van, voor en door ondernemers en gericht op de eerdergenoemde extra taken. Een BIZ wordt verder gekenmerkt door een duidelijke afbakening van het

⁴ Zie bijvoorbeeld Mitchell, J. 2008. *Business Improvement Districts and the Shape of American Cities*. Albany: SUNY Press.

Karakteristieken huidige BIZ voor binnensteden en industrieterreinen

Activiteiten vereniging of stichting	<ul style="list-style-type: none">• Extra bovenop taken van de gemeente• Gezamenlijke investering in omgeving van bedrijven
Gebied	<ul style="list-style-type: none">• Een bepaald gebied
Bijdrage	<ul style="list-style-type: none">• Gelijkelijk omslaan of naar waardeklassen, vestigingslocatie, bestemming onroerende zaak of naar branche (belang)• Periode van maximaal 5 jaar
Draagvlak	<ul style="list-style-type: none">• Initiatief bij ondernemers• Draagvlakmetingen (50% ondernemers nemen deel aan meting; minimaal 2/3 daarvan voor en WOZ voorstemmers groter tegenstemmers)

Box 2.1: Karakteristieken van een BIZ

gekozen gebied (begrenzing). Een duidelijke begrenzing wordt verkregen door een logische en duidelijke afbakening van het gebied. Het bepalen van de te betalen bijdrage wordt in de praktijk veelal simpel gehouden door niet te veel variabelen te gebruiken als basis voor de heffing. Verder is draagvlak bij de ondernemers cruciaal: zonder voldoende draagvlak geen BIZ.

De BIZ-wet geeft de randvoorwaarden voor de opbouw van de heffingen. Er kan gekozen worden voor een vast bedrag per ondernemer of een bedrag gebaseerd op de hoogte van de WOZ-waarde van de onderneming (zie ook De Blaeij et al., 2012 en box 2.2).

Er kan bij een BIZ worden gekozen voor een vast bedrag (los van de waarde van een pand) of voor een bedrag op basis van de WOZ. In dit laatste geval kunnen er waardeklassen aan worden verbonden (artikel 2, tweede lid) of categorieën worden toegevoegd (artikel 2, derde lid). Binnen dit kader is een nadere indeling op basis van objectieve vastgestelde criteria nu al mogelijk. De verwachting is dat als op basis van een hele rij variabelen de heffingsbedragen worden vastgesteld, het systeem kwetsbaar wordt voor bezwaar- en beroepsprocedures. Daarom is de wens geuit om te kunnen differentiëren op basis van aantal fte of wat eerder werd genoemd 'bedrijfsomzet' of omzet. Bij een BIZ kan het tarief opgedeeld worden in categorieën zolang er een verband is met het belang van de uit te voeren activiteiten. De categorieën zijn *niet* limitatief opgesomd, dus dat sluit het aantal fte als categorie niet uit. Echter, de grote vraag is of de gemeente beschikt over cijfers over het aantal fte of de grootte van de omzet. De wet biedt gemeenten geen algemene mogelijkheid om dit type gegevens dwingend op te kunnen vragen.

Box 2.2: Heffingsgrondslag BIZ (Experimentenwet Bedrijven InvesteringsZones)

2.3 Uitkomsten advies BIZ-buitengebied 2012

Bij de mogelijke invulling van een BIZ-buitengebied wordt uitgegaan van het BIZ-advies 2012 (De Blaeij et al., 2012) zoals uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Economische Zaken, zie bijlage 1.

In het buitenland (Duitsland, Oostenrijk, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten) zijn ervaringen opgedaan met BIZ-achtige systemen (zoals Tourism Business Investment Districts (TBID's)). Deze ervaringen kunnen gebruikt worden voor het ontwikkelen van een BIZ binnen de Nederlandse context. De ervaringen richten zich op de volgende punten (1) een verdeling van de bijdragen op basis van hoeveel de bedrijven profiteren van recreatie en toerisme; (2) het proces om te komen tot een BIZ en (3) een geloofwaardig belang voor ondernemers bij een BIZ. De uitdaging hierbij is om de gastvrijheidseconomie in een bepaald gebied de mogelijkheid te geven om gezamenlijk verantwoordelijkheid te nemen zonder dat de administratieve lasten oplopen.

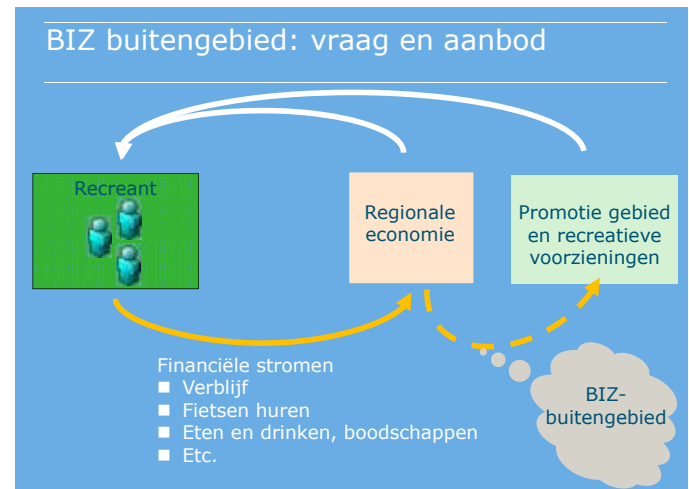
De huidige (en nieuwe) Experimentenwet verzet zich niet op voorhand tegen een BIZ-buitengebied, maar de concrete uitwerking is bepalend voor de vraag of het werkelijk past binnen de wet. Die verdere uitwerking heeft betrekking op de hoogte van de bijdrage en de

mogelijkheid voor tariefdifferentiatie. De concrete invullingen en berekening van het voorafgaande is medebepalend voor het draagvlak voor een BIZ-buitengebied.

Kortom, er zijn ervaringen in het buitenland die benut kunnen worden en het is toegestaan binnen de Experimentenwet. De uitdaging ligt nu op de thema's draagvlak en hoogte van de bijdrage.

2.4 BIZ-buitengebied: hoe zou dat eruitzien?

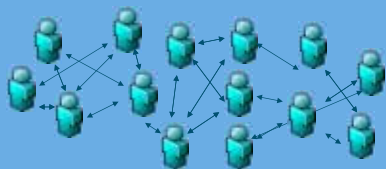
Bij een BIZ-buitengebied gericht op toeristisch-recreatieve infrastructuur en marketing zijn ondernemers uit verschillende branches in het buitengebied betrokken. Andere belangrijke stakeholders zijn recreanten (dag en/of verblijf) en bewoners (buitensporters) die naar het buitengebied komen en gebruik maken van de voorzieningen in het gebied: mountainbike- en ruiterroutes, wandelpaden, overnachtingsmogelijkheden, vervoersmiddelen, horeca, winkels enzovoort. De ondernemers in het gebied spelen hierop in met hun producten en diensten. Hierdoor komen er betalingen op gang en daarmee wordt een bijdrage geleverd aan de regionale en gemeentelijke economie (zie box 2.3). Bij een BIZ-buitengebied wordt de ondernemers de mogelijkheid geboden hun verantwoordelijkheid te nemen voor een stukje van de openbare ruimte. Dit stukje is aanvullend op de verantwoordelijkheid die de gemeente al neemt en die gezien kan worden als een publieke taak voor de gemeente. De verantwoordelijkheid van de ondernemers heeft betrekking op de promotie van het gebied en beheer/onderhoud van recreatieve voorzieningen (infrastructuur).

Box 2.3: Een BIZ en de regionale economie

Een BIZ-buitengebied is van, voor en door ondernemers, dus zijn de ondernemers aan zet. Ondernemers zullen met elkaar om tafel moeten gaan om duidelijkheid te krijgen over waar zij hun verantwoordelijkheid willen nemen (zie ook box 2.4). De genomen verantwoordelijkheid maakt men expliciet in een zogenaamd Service Level Agreement (SLA) tussen ondernemers onderling afgestemd met de gemeente: waarin willen de ondernemers concreet met elkaar gaan investeren daar waar het gaat om de openbare ruimte, aanvullend op dat wat al door een overheid gebeurt in het kader van haar publieke taak? Vervolgens vindt er een afbakening van het gebied plaats waarvoor de BIZ gaat gelden, welke bedrijven mee gaan doen en wat de hoogte van de bijdrage is. Wanneer de betrokkenen het hierover eens zijn, kan overgegaan worden tot het opzetten van de uitvoeringsorganisatie en komt de gemeente in beeld. De gemeente neemt in eerste instantie een meer afwachterende houding aan.

BIZ buitengebied: ondernemers aan zet

Een werkbaar BIZ-buitengebied in 2015

Box 2.4: Van plan naar BIZ

BIZ-buitengebied procesmodel

3

Het proces rondom een BIZ-buitengebied kan getypeerd worden als een Multi-Stakeholder Proces. Binnen een dergelijk proces is het gebruikelijk om de lerende component inhoud te geven aan de hand van monitoring en evaluatie. Hierbij wordt teruggevallen op de Leercyclus van Kolb.⁵ Dit onderzoek heeft geresulteerd in een procesmodel voor het BIZ-buitengebied, waarin de activiteiten van de verschillende stakeholders zijn weergegeven, ofwel wie doet wat en op welk moment? Hierbij is er in het bijzonder aandacht voor de verbinding van de ondernemers onderling en de ondersteuning van dit proces door een rekentool (zie hoofdstuk 4). Op basis van deskresearch en de casuïstiek in Steenwijkerland en Súdwest-Fryslân is een procesmodel gemodelleerd.

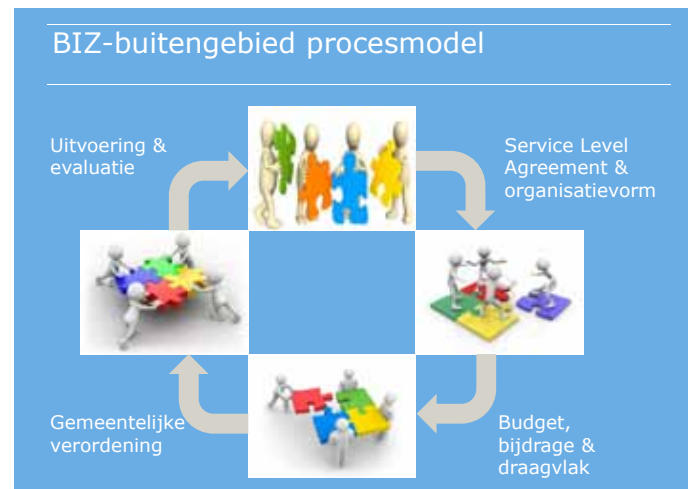
Box 3.1 laat de stappen in dit proces zien:

- 1 ondernemers komen samen en denken na over een gemeenschappelijk Service Level Agreement (SLA) en bijbehorende organisatievorm;
- 2 er wordt gekeken naar het benodigde budget (en dus bijdrage per deelnemer) en draagvlak voor de BIZ;
- 3 vervolgens wordt de stap naar de gemeente gezet om te komen tot een gemeentelijke verordening;
- 4 de uitvoering kan starten en er zal worden geëvalueerd om zo te leren van de opgedane ervaringen.

Binnen een BIZ staan de ondernemers centraal en staan de betrokken ondernemers gezamenlijk aan de lat om te komen tot een Service Level Agreement (SLA). De inhoud van dit SLA geeft antwoord op de vraag welke verantwoordelijkheid men gaat nemen in de publieke ruimte aanvullend op wat de gemeente of individuele ondernemers al doen en in welk begrensde gebied. In de praktijk betekent dit dat in lijn met de BIZ-wet ondernemers onderling overleggen organiseren om de animo te achterhalen voor het idee en zo te komen tot een gemeenschappelijk plan. De volgende stap in het

proces betekent dat er gepolst wordt hoe men aankijkt tegen de organisatievorm (stichting/vereniging) en de hoogte van de benodigde financiële bijdrage. Bij voldoende draagvlak kan het overleg met de gemeente starten rondom een op te richten BIZ. Hierbij kunnen ook andere stakeholders zoals buitensporters en andere aanpalende partijen een rol spelen, waarbij ieder zijn eigen verantwoordelijkheid heeft.

De gemeente speelt in tweede instantie een belangrijke rol omdat zij de bijdragen gaat innen voor de op te richten BIZ-organisatie. Om het geïnde geld door te kunnen spelen naar de BIZ-organisatie zal er een uitvoeringsovereenkomst gesloten worden tussen de BIZ-organisatie en de gemeente. Dit alles zal vastgelegd worden in een gemeentelijke verordening. De BIZ-organisatie bestaat voor minimaal twee derde uit bestuursleden die bijdrageplichtig zijn, dus de ondernemers zelf. Hierbij kan een gemeente als niet-bijdrageplichtig ook bestuurslid zijn. Echter, omdat het hier gaat om extra activiteiten in de openbare ruimte ten

Box 3.1: Stappen in het BIZ-buitengebied procesmodel

⁵ <http://outingholland.nl/leercyclus-van-kolb/>

opzichte van wat de gemeente al doet, ligt een dergelijke stap niet voor de hand.

Nadat de uitvoeringsovereenkomst via de gemeentelijke verordening wettelijk is vastgelegd, organiseert de gemeente een formele draagvlakmeting. Bij voldoende draagvlak kan met de uitvoering van het plan, zijnde een Service Level Agreement, en daarmee het ophalen van de afgesproken financiële bijdrage, worden begonnen. Er is sprake van voldoende draagvlak, net als bij BIZ voor binnensteden en industrieterreinen, wanneer:

- 1 50% van de ondernemers in het gebied deelnemen aan de stemming;
- 2 minimaal twee derde van de ondernemers voor is; én
- 3 de voorstemmers meer WOZ-waarde vertegenwoordigen dan de tegenstemmers

Tijdens de uitvoering zal het plan gemonitord en daarmee geëvalueerd worden met als doel: te leren rondom de BIZ

als instrument zodat bij verlenging van de BIZ de geleerde lessen opgenomen kunnen worden in de nieuwe BIZ. De twee cases illustreren aan de hand van lopende multi-stakeholderprocessen het belang van het proces. Ook vanuit andere gemeenten en provincies is belangstelling voor dergelijke trajecten om te komen tot een werkbare BIZ.

De ervaring vanuit het recreatienetwerk heeft ons geleerd dat innovatieve recreatieondernemers bereid zijn hun verantwoordelijkheid te nemen voor hun omgeving en daarmee een stukje van de openbare ruimte. Dit uit zich bijvoorbeeld in zogenaamde Green Deals⁶ die dergelijke bedrijven afsluiten met het Rijk (Berkers et al., 2011 en Berkers et al., 2013). Daaruit is af te leiden dat bij die ondernemers draagvlak zal zijn voor het BIZ-instrument.

⁶ <http://www.recreatieenruimte.nl/green-deals/>

BIZ-buitengebied
rekentool

4

Om de hoogte van de bijdrage van de ondernemers voor een BIZ-buitengebied in een gebiedsproces mee te kunnen nemen, kan gebruik worden gemaakt van de ontwikkelde rekentool. De tool sluit aan bij de mogelijkheden die de BIZ in Nederland biedt: een gelijke bijdrage voor iedere deelnemer of een bijdrage gebaseerd op de WOZ-waarde en gedifferentieerd naar de verschillende bedrijfskenmerken van de branche, locatie en bedrijfsomvang. De gebruikers kunnen ervoor kiezen om deze kenmerken al dan niet mee te nemen voor de bepaling van de hoogte van de bijdrage van de individuele ondernemers. Hiervoor wordt een inschatting gemaakt van het benodigde budget om het te kunnen realiseren. De tool kent 3 blokken:

- 1 de bepaling van de hoogte van de bijdrage voor verschillende branches;
- 2 de hoogte van de bijdrage afhankelijk van de locatie van het bedrijf
- 3 de hoogte afhankelijk van de bedrijfsomvang (gemeten in fte).

In het eerste blok wordt door de ondernemers verkend wat een redelijke bijdrage is voor de verschillende branches. De gedachte achter deze stap is dat ondernemers uit verschillende branches in verschillende mate profiteren (belang) van recreatie en toerisme. Voor hotels en campings is het belang voor de hand liggend. Ook een supermarkt zal profiteren van de toeristen die langskomen. Voor een internationaal transportbedrijf zal het minder voor de hand liggen om bij te dragen. In de tool zijn 7 verschillende branches mogelijk.

De locatie is het tweede blok en betekent dat bedrijven voor hun eigen gebied een inschatting maken. Bedrijven gelegen in toeristische gebieden zullen in de praktijk meer voordeel hebben van de recreatie. Een bedrijf dat gelegen is aan een fiets- of wandelpad of naast een bos zal meer profiteren dan een bedrijf dat in een uithoek van de

gemeente zit. Dit betekent dat een bedrijf in dezelfde branche toch een verschillende bijdrage kan leveren. In de tool kunnen 4 gebiedsklassen (locaties) worden gebruikt.

Het derde blok is gericht op bedrijfsgrootte. Grotere bedrijven zullen meer voordeel hebben dan kleinere bedrijven en de bedrijven zullen dit aspect ook zelf inschatten. Voor bedrijfsgrootte kan in de huidige versie met 2 grootteklassen worden gewerkt. Dit kan later relatief eenvoudig worden aangepast.

In de praktijk zal dit betekenen dat het belang van recreatie en toerisme voor de ondernemer de hoogte van de bijdrage bepaalt. Nadat de 3 blokken zijn benoemd geeft de tool de bijdrage voor verschillende branches, naar locatie en bedrijfsomvang. In het proces kan dit aanleiding zijn om op deze 3 onderdelen aanpassingen door te voeren totdat de deelnemende partijen zich kunnen vinden in de verdeling en de bijdragen.

Belangrijk aspect van de tool is dat de tool inzicht geeft in een aantal mogelijke varianten van bijdragen. Zo kan men

System Tirol: bijdrage afhankelijk van belang recreatie en toerisme

- **Branche:** sectoren zijn ingedeeld in 7 groepen ('Beitragsgruppe'):
 - 1: meest profiteren
 - 7: geen profijt (kleine groep)

- **Locatie**
Er zijn vier locatieklassen ('Ortklassen'), ingedeeld op basis van intensiteit van toerisme.
- **Bij wet verplicht** en daarmee betaald iedereen mee.

Box 4.1: Bijdragesystemen in Tirol (zie De Blaeij et al., 2012)

Figuur 4.1: Startpagina rekentool BIZ met toelichting

met behulp van de tool bekijken wat bijvoorbeeld een Oostenrijks systeem voor de eigen situatie zou betekenen (zie box 4.1). Ook kan inzichtelijk worden gemaakt wat de verhouding is met de toeristenbelasting.

De input voor de tool wordt gevormd door bedrijfsgegevens van de Kamer van Koophandel (KvK) die worden aangevuld met gebiedskennis en expertkennis. De gegevens van de KvK betreffen gegevens uit het Handelsregister. Het Handelsregister maakt onderdeel uit van de basisregistraties van de Nederlandse overheid. Het Handelsregister is de basisregistratie voor ondernemingen en rechtspersonen. Het betreffen gegevens over de branche van de bedrijven in de gemeente, de locatie en het aantal werknemers. Uitgangspunt bij de tool is dat het gebruik van externe data tot een minimum wordt beperkt en dat de data openbaar beschikbaar zijn. De aanvullende gebiedskennis en expertkennis betreft kennis van locaties ingedeeld naar intensiteit van recreatie en toerisme en

kennis van branches in relatie tot de afhankelijkheid van recreatie en toerisme.

De rekentool is opgezet in Microsoft Access. Dit betekent dat de tool relatief eenvoudig op een laptop kan worden gebruikt. Voor het gebruik van de tool is echter geen specifieke kennis van Access nodig. Figuur 4.1 geeft de startpagina van de rekentool weer.

Vervolgens kan de gebruiker door het tabblad 'Start (doel)' aan te klikken, beginnen met het invoeren van het doelbedrag. Dit doelbedrag kan vooraf zelf door de ondernemers worden vastgesteld. Vooraf is de omvang van het gebied voor de BIZ al vastgesteld, waarbij het gaat om een logisch afgebakend gebied. Vervolgens kan de gebruiker verschillende verdelingen over de tariefgroepen, per locatie en bedrijfsomvang invullen. De tool geeft de totale bijdrage per branche en locatie weer. Daarnaast wordt inzicht gegeven in de gemiddelde bijdrage voor alle

bedrijven op een locatie voor een specifieke branche en naar bedrijfsgrootteklasse zoals die eerder is opgegeven. De gebruiker krijgt inzicht in de consequenties van zijn eerdere keuzes. Dit inzicht kan aanleiding zijn om eerdere keuzes bij te stellen. Na elke stap kan de gebruiker teruggaan naar eerdere stappen en zijn keuzes eventueel bijstellen. De tool kan tijdens de sessies en bijeenkomsten met ondernemers worden ingezet, waarbij de rekentijd zeer beperkt is zodat snel meerdere berekeningen kunnen worden uitgevoerd.

.

Slotbeschouwing

5

BOSWACHERIJ

MASTBOS

5.1 Conclusies

Terugkijkend naar de vraagstelling uit hoofdstuk 1, kan het volgende worden geconcludeerd:

- *Hoe kunnen ondernemers met behulp van de BIZ meer verantwoordelijkheid nemen ten aanzien van de kwaliteit van het buitengebied, de instandhouding en de financiering daarvan? En kan hiervoor een procesmodel worden gemodelleerd waarin te ondernemen stappen staan beschreven?*

Ondernemers kunnen op verschillende manieren hun verantwoordelijkheid nemen voor de kwaliteit van het buitengebied door te zoeken naar een gemeenschappelijk belang in de publieke ruimte zoals gebeurt in Steenwijkerland en Súdwest-Fryslân. Een BIZ is een instrument voor en door ondernemers samen, met een directe relatie tussen de opbrengst van het fonds en de besteding. Wanneer er een gemeenschappelijk belang gevonden is, is dat het vertrek voor het doorlopen van het BIZ-buitengebied procesmodel en daarmee de opstap naar een BIZ-buitengebied. Door het BIZ-buitengebied procesmodel te doorlopen, gaat men aan de gang met het concretiseren van een Service Level Agreement, BIZ-organisatievorm en daarmee draagvlak.

Een BIZ-buitengebied is van, voor en door ondernemers. Dit betekent dat in iedere gemeente op basis van het gevonden gemeenschappelijk belang er maatwerk gemaakt gaat worden. Geconstateerd kan worden dat de huidige (en nieuwe) Experimentenwet zich op voorhand niet verzet tegen een BIZ-buitengebied, mits de uitwerking past binnen de wet.

- *Wat hebben ondernemers nodig om die verantwoordelijkheid te kunnen nemen? En in hoeverre kan hiervoor een rekentool ontwikkeld worden?*
Om als ondernemer verantwoordelijkheid te kunnen nemen, is naast de mogelijkheid die door een wettelijke regeling wordt geboden ook een goed draaiend proces van belang waarbij een rekentool een hulpmiddel is dat ingezet kan worden. Door gebruik te maken van de BIZ-buitengebied rekentool, kan de discussie rondom benodigd budget en bijdrage per deelnemer worden gevoerd. Deze discussie wordt gevoerd vanuit het eerder afgesproken Service Level Agreement.
- *Hoe kan de zoektocht naar de mogelijkheden van een BIZ-buitengebied vorm gegeven worden binnen een lerende omgeving voor de betrokken actoren in het buitengebied?*
De casuïstiek heeft geleerd dat gemeenten in Nederland aan het experimenteren zijn met een BIZ-buitengebied. Momenteel is er nog geen BIZ-buitengebied operationeel. In het BIZ-buitengebied procesmodel is nadrukkelijk de stap 'evaluatie' opgenomen. Door hier binnen een gemeente expliciet aandacht aan te besteden, wordt er een lerende omgeving gecreëerd. Die lerende omgeving kan groter gemaakt worden door over de eigen gemeentegrenzen heen te kijken en ook naar andere gemeenten te kijken. De gemeenten Steenwijkerland en Súdwest-Fryslân hebben van elkaar geleerd. Ook andere gemeenten hebben geleerd van hun ervaring tijdens een landelijke BIZ-buitengebied bijeenkomst. Hiermee is de aanzet gegeven tot het ontstaan van een BIZ-netwerk of -community.

5.2 Aanbevelingen

Binnen het onderzoek van 2013 zijn bovenstaande vragen beantwoord maar er is nog geen operationeel BIZ-buitengebied. Een BIZ-buitengebied kan pas op zijn vroegst in 2015 worden ingesteld als de nieuwe BIZ-wet van kracht is. Geadviseerd wordt om in 2014 het ontwikkelde procesmodel en rekentool in de gemeenten Steenwijkerland en Súdwest-Fryslân verder uit te testen. Daarbij kan een aantal onderzoeksvragen worden geformuleerd. Die vragen hebben betrekking op de toepassing van een BIZ-buitengebied procesmodel en rekentool, dan wel de context waarbinnen die toegepast zullen worden:

1 *context BIZ-buitengebied procesmodel*

- Langs welke weg kan het beste worden omgegaan met economische, sociale en emotionele aspecten bij het benaderen, betrekken en motiveren van ondernemers?
- Hoe is de bestuurlijke context en aanpak en hoe ziet de juridische vorm van de BIZ eruit?
- Hoe is de opstelling van de gemeenten?

2 *gemeenschappelijkheid*

- Welke ondernemers zijn geïnteresseerd in deelname aan een BIZ-buitengebied en hoe zijn die verdeeld over de verschillende categorieën?
- Welke doelen en activiteiten worden door de ondernemers beoogd met de BIZ; hoe kunnen groene doelen daarin worden meegenomen (natuur, landschap en biodiversiteit)?

3 *bijdrage*

- Hoeveel middelen denken de ondernemers daarvoor nodig te hebben?
- Hoe kan rekening worden gehouden met de toeristenbelasting (BIZ is aanvullend op de toeristenbelasting)?

4 *toepassing BIZ-buitengebied rekentool*

- Kan de rekentool door de ondernemers concreet worden toegepast; zijn de benodigde gegevens afdoende beschikbaar; welke knelpunten worden ervaren bij de toepassing van de tool; wat zijn alternatieven?
- Hoe worden de uitkomsten ervaren door de betreffende ondernemers; pakt het voldoende eerlijk uit; is er voldoende draagvlak?

Bijlage 1 Uitkomsten advies BIZ-buitengebied 2012

Bij de mogelijke invulling van een BIZ-buitengebied wordt uitgegaan van het BIZ-advies 2012 (De Blaeij et al., 2012) zoals uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Economische Zaken.

De adviezen kunnen als volgt geclusterd worden:

- *Ontwikkelingen in de sector*
 - De gastvrijheidseconomie heeft behoefte aan een mogelijkheid om op lokale en/of gemeentelijke schaal gezamenlijk te kunnen investeren in nieuwe en onderhoud van de bestaande toeristische infrastructuur.
 - Bij veel deelnemers en bij grote gebieden lopen de administratieve lasten op.

- *Ervaringen uit het buitenland*
 - In Duitsland, Oostenrijk, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten zijn er ervaringen met systemen die raakvlakken hebben met BIZ-buitengebied voor de gastvrijheidseconomie. Deze systemen wisselen in complexiteit en rol van de overheid.
 - In Angelsaksische landen is er relatief veel ervaring met de BIZ-verblijfsrecreatie en BIZ voor horeca. Het betreft de Tourism Business Investment Districts (TBID). Om een succesvolle TBID op te zetten lijken het proces en een geloofwaardig belang voor ondernemers doorslaggevend.

- *Kader vanuit Experimentwet Bedrijven InvesteringsZones (EBI)*
 - De Experimentwet Bedrijven InvesteringsZones (EBI) biedt aanknopingspunten voor een BIZ-buitengebied, doordat de EBI mogelijkheden biedt te differentiëren naar gebied, branche en bedrijfs-grootte.
 - Om praktijkervaring op te doen met een BIZ-buitengebied is het noodzakelijk dat de EBI (tijdelijk) geopend wordt.
 - Voor zover wij kunnen overzien is er binnen de EBI vaak gekozen voor varianten waarbij in de meeste gevallen de mogelijkheid voor tariefdifferentiatie naar gebied, branche en bedrijfsgrootte niet in de praktijk is gebracht. Voor een BIZ-buitengebied is het van belang dat deze mogelijkheid wel in de wet behouden blijft.
 - In de EBI zijn de volgende drie voorwaarden voor het instellen van een BIZ geformuleerd:
 - a. De respons bij de draagvlakmeting is minimaal 50%;
 - b. Van de respondenten is minimaal twee derde voor;
 - c. De voorstemmers vertegenwoordigen meer WOZ-waarde dan de tegenstemmers

De WOZ-waarde die in de EBI wordt gehanteerd kan resulteren in onevenwichtigheden in de toeristische infrastructuur van het buitengebied doordat bijvoorbeeld outdoor-recreatieondernemers zoals kanoverhuurbedrijven of survival-aanbieders een lage WOZ-waarde hebben. Het advies is om voor het instellen van een BIZ ook een draagvlakmeting op basis van bedrijfsgrootte (aantal fte) mogelijk te maken.

- *Hoogte van de bijdrage*

- Locatie van een bedrijf, bedrijfsgrootte en branche zijn belangrijke variabelen waarmee de hoogte van de bijdragen die bedrijven aan het BIZ-buitengebied afdragen, gekoppeld kunnen worden aan het profijt dat de ondernemers van toeristen hebben. Deze variabelen bepalen het profijt van een regeling voor een ondernemer en dragen er zo aan bij om het BIZ-buitengebied zo eerlijk mogelijk te laten zijn voor de deelnemers. Oostenrijk kent een toeristenbelastingstelsel waarin de nadruk ligt op een verdeling van de bijdragen op basis van hoeveel de bedrijven profiteren van recreatie en toerisme. Zeker bij een BIZ-buitengebied, dat opgezet wordt door veel deelnemers, biedt een dergelijk systeem aanknopingspunten voor de invulling ervan.
- De WOZ (die momenteel vaak als bijdragegrondslag gehanteerd wordt), omzet en fte's (bedrijfsgrootte) zijn geschikt als grondslag voor de BIZ-bijdrage aan een BIZ-buitengebied. Binnen de EBI mag de heffing niet afhankelijk zijn van inkomen, winst of vermogen (inkomensbeleid door gemeenten is niet mogelijk).

- *Draagvlak*

- Voor een BIZ-buitengebied waarin allerlei typen bedrijven meedoen, kan het een optie zijn om draagvlakmetingen op basis van omzet en fte's mogelijk te maken. Gezien het kleine aantal bedrijven waar geen WOZ-waarde aan te koppelen is, verwachten wij dat het al dan niet aanbieden van deze extra optie voor draagvlakmetingen niet veel uitmaakt.
- Lokaal zijn er gastvrijheidsbedrijven die in meer of mindere mate bereid zijn om bij te dragen aan toeristische infrastructuur en gebiedsmarketing.
- Hoe sterker de link met bedrijfsbelang van ondernemers, hoe sterker de bereidheid om bij te dragen aan een BIZ-buitengebied.

Bijlage 2 Casusbeschrijving Steenwijkerland en Súdwest-Fryslân

Case Steenwijkerland⁷

De gastvrijheidseconomie wordt een steeds belangrijker economische drager binnen de gemeente Steenwijkerland. Het Nationaal Park Weerribben-Wieden is een toeristische trekker van grote betekenis. Maar ook het Houtwallenlandschap rond Paasloo, het Hogeland van Vollenhove en de Woldberg/landgoed de Eese. Op dit moment wordt door de verblijfsrecreatie via de toeristenbelasting bijgedragen aan de inrichting van het buitengebied. Er wordt echter gestreefd naar een betere spreiding van financiële bijdragen. In de afgelopen periode zijn er met enige regelmaat bijeenkomsten in de gemeente geweest van ondernemers gericht op de financiering van recreatieve infrastructuur.

De case in Steenwijkerland richt zich op een BIZ-buitengebied in combinatie met toeristenbelasting. Tijdens de begrotingsbehandeling in de Raad op 8 november 2011 heeft de wethouder verantwoordelijk voor de portefeuille recreatie, de Raad toegezegd alternatieven voor toeristenbelasting te bezien die bijdragen aan een betere spreiding van financiële bijdragen door alle partijen die een belang hebben bij de gastvrijheidseconomie. Op de achtergrond speelt dat de gastvrijheidseconomie een steeds belangrijker economische drager wordt in het buitengebied van de gemeente Steenwijkerland.

Niet alleen het landschap zelf, maar ook de (kwaliteit van) toeristische infrastructuur en voldoende promotie van het gebied zijn van belang om zo veel mogelijk bezoekers lang(er) in het gebied vast te houden om de economische betekenis van toerisme en recreatie gestalte te geven. Het is daarom van belang te zorgen voor adequate financiering van toeristisch-recreatieve voorzieningen in de openbare ruimte en voor financiering van toeristisch-recreatieve promotie en marketing van het gebied. De vraag is nu op welke manier niet alleen bedrijven die actief zijn in de verblijfsrecreatiesector, maar álle partijen die (in wisselende mate) een belang hebben bij toeristisch-recreatieve voorzieningen in een gebied financieel kunnen bijdragen aan voorzieningen en promotie.

Case Súdwest-Fryslân⁸

Er zijn drie bestaande BIZ-zones in de gemeente Súdwest-Fryslân: Bolsward binnenstad, Bolsward bedrijventerrein en Sneek binnenstad. Vanuit de ondernemers is er een vraag naar nieuwe mogelijkheden voor financiering van activiteiten en evenementen gericht op bijvoorbeeld promotie en marketing. Ondernemers zoeken hierbij samen met de Kamer van Koophandel en de gemeente, naar

⁷ met bijdrage van Hans Schiphorst van de gemeente Steenwijkerland

⁸ met bijdrage van Richard van der Meulen van de gemeente Súdwest-Fryslân

breedere gebruikstoepassingen die ruimte geven aan innovatie en economische ontwikkeling, Ondernemers willen zelf aan de knoppen kunnen draaien.

Tijdens de internetconsultatie in 2013 heeft de gemeente Súdwest-Fryslân aangegeven dat er een duidelijke behoefte is aan het instrument BIZ. Zij geven aan dat de nieuwe wet aan betekenis wint wanneer het mogelijk zou zijn om activiteiten en evenementen gericht op bijvoorbeeld promotie en marketing vanuit de BIZ te financieren. Ze constateren daarbij dat algemene belastinginstrumenten die niet of in mindere mate de voordelen kennen die de BIZ aan ondernemers biedt, minder aantrekkelijk zijn.

Binnen het kader van dit onderzoek is er gekeken naar wat er nodig is om een BIZ- buitengebied te kunnen realiseren, ook als mogelijk alternatief voor toeristenbelasting. De gemeente geeft hierbij aan dat het initiatief uiteindelijk van de ondernemers zelf moet komen. Daarbij wordt het belang van een simpel systeem onderstreept.

Colofon

Auteurs

Marien Borgstein en Nico Polman

Met medewerking van

Louis van Vliet (EZ), Hans Schiphorst (gemeente Steenwijkerland) en Richard van der Meulen (gemeente Súdwest-Fryslân)

Fotografie

Arie Kievit/Hollandse Hoogte, Shutterstock, Amber Beckers/Hollandse Hoogte, de Nationale Beeldbank/Fred Ottens, T.Fitskie, de Nationale Beeldbank/de fotoberg

Vormgeving

Wageningen UR, Communication Services

Drukwerk

MediaCenter Rotterdam

Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van het Beleidsondersteunend onderzoek van het ministerie van EZ, thema Waarde van Groen, domein Natuur en Regio (BO-11-012-005).

LEI-publicatie 14-001

© februari 2014, LEI Wageningen UR

LEI Wageningen UR ontwikkelt voor overheden en bedrijfsleven economische kennis op het gebied van voedsel, landbouw en groene ruimte. Met onafhankelijk onderzoek biedt het zijn afnemers houvast voor maatschappelijk en strategisch verantwoorde beleidskeuzes. LEI Wageningen UR vormt samen met het Departement Maatschappijwetenschappen van Wageningen University en het Wageningen UR, Centre for Development Innovation de Social Sciences Group.

www.wageningenUR.nl/lei

[Meer informatie](#)

Marien Borgstein, marien.borgstein@wur.nl
